

وزارت علوم تحقیقات و فن آوری

دانشکده علوم و معارف قرآن کریم

پایان نامه رشته کارشناسی ارشد رشته تفسیر

قرآن مجید

موضوع :

بررسی افزوده های تفسیری در ترجمه های معاصر قرآن کریم جزء

۳ و ۴ قرآن

استاد راهنما :

دکتر لیلا قاسمی

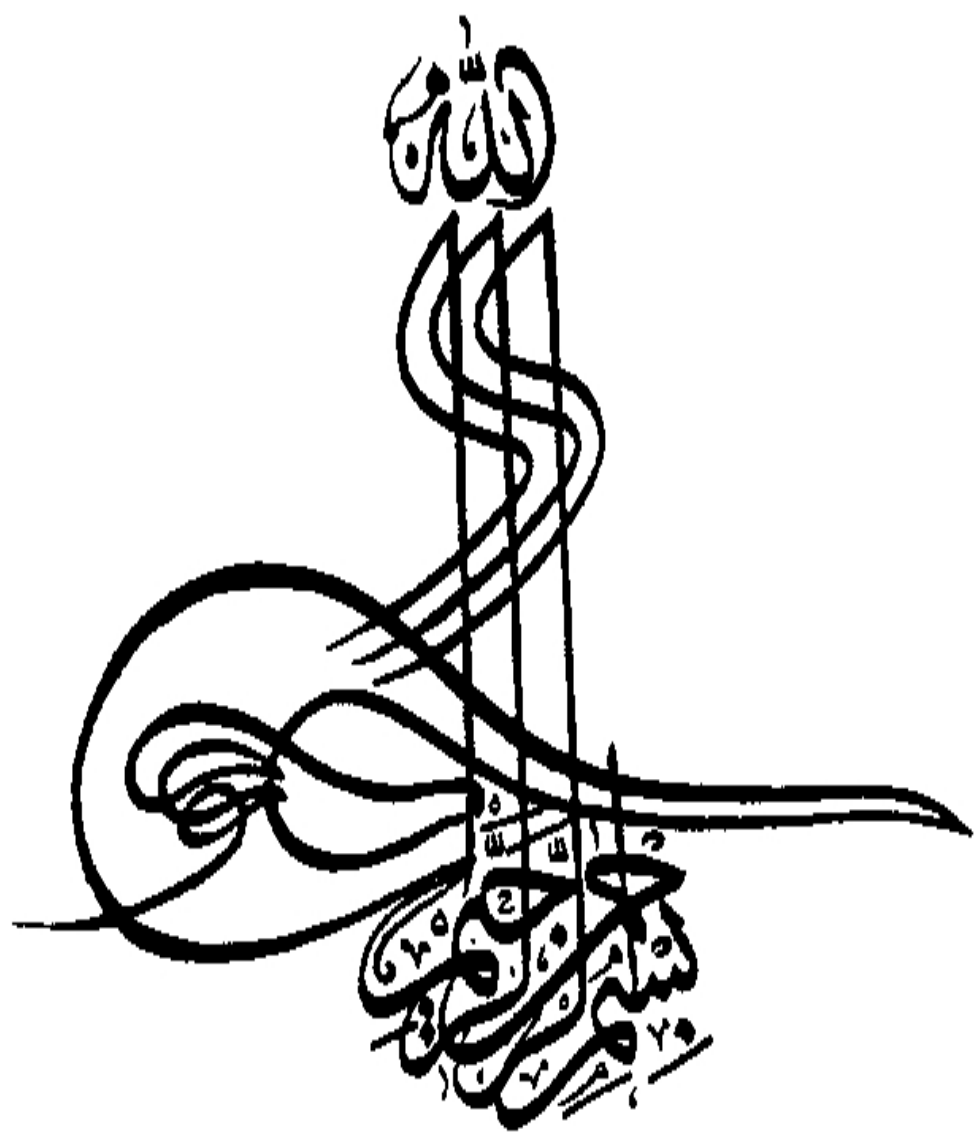
استاد مشاور :

دکتر عظیم عظیم پور

نگارنده :

منصوره رضائی خراسانی

شهریور ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم ،
دانشکده علوم و فنون قرآن کریم می باشد .

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم ،
دانشکده علوم و فنون قرآن کریم ، با تایید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی دانشگاه
باشد.

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

دانشکده علوم و فنون قرآن تهران

عنوان پایان نامه

بررسی افزوده های تفسیری در ترجمه های معاصر قرآن کریم جزء ۳ و ۴ قرآن

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته تفسیر قرآن کریم

نگارنده

منصوره رضائی خراسانی

استاد راهنما

دکتر لیلا قاسمی

استاد مشاور

دکتر عظیم عظیم پور

شهریور ۱۳۹۰

Ulum-e Qurani university

Faculty of ulum and fonoun qurani -Tehran

An Ma Thesis on
Revise The Added Terms Of Commentaries In
Translations Of Persian Of The Holly Quran In
Parts 3 and 4

Presented By

Mansoureh Rezaei Khorasani

Supervisor

Dr.Leila Ghasemi

Advisor

Dr.Azim azimpour

Month and year

September 2011

تقدیم :

« يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلُنَا الضُّرَّ وَجِئْنَا بِيضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا »

تقدیم به آن عزیزی که هر پیشکش با ارزشی در مقابلش سر خجالت به زیر می افکند ؛ امید که این تلاش با تمام کاستی هایش پذیرای درگاهش گردد.

تقدیر و تشکر :

سپاس پروردگار مهربانم را سزاست که برای من در این مسیر معلمان و مربیان و اساتیدی را قرار داد تا از وجود پر جود و سرشار از مهرشان فیض برده و کمال استفاده را ببرم .
پدرو مادری که از همان اوان طفولیت مرا با نام خالقم آشنا کردند و راه سبز قرآن را در فرا روی زندگیم قرار دادند .

و معلمان و اساتیدی که از کلاس اول تا کنون دستم را گرفتند و پا به پا از مراحل سخت و دشوار عبورم دادند و اشکالات و خطاهایم را از سر صبر و بردباری برطرف کردند ؛ خصوصاً راهنمای گرانقدرم خانم دکتر قاسمی که به بهترین شیوه های ممکن و با حمایت های علمی و معنوی خود، در تکمیل این رساله یاری ام کردند ، و جناب آقای دکتر عظیم پور که در طول تحصیل از الطاف و مشاوره های ایشان بی بهره نبوده ام .

و همسری که لحظه هایم را با حضورش برکت بخشیده است و در تمامی دوران زندگی مشترکمان با همه اعتقاد و ایمان الهی اش به مصداق آیه شریفه « الرجال قوامون علی النساء » همواره تکیه گاهی با صلابت در کنارم بوده و حلاوت و شیرینی زندگی ام بسته به او و بودن در کنار اوست .

چکیده:

از آن جایی که قرآن معجزه ای الهی و جاوید در سطح جهانی می باشد ، برای درک و فهم و ابلاغ آن لازم است این کلام به گونه ای کاملا صحیح و دقیق مورد ترجمه و تفهیم همگان قرار بگیرد و از آن جایی که ترجمه برخی از عبارات ها به صورت تحت اللفظ امکانپذیر نیست ، افزوده هایی توسط مترجمان که مستند بر بحث های کلامی و اصولی و تفاسیر معتبر و کتابهای اسباب نزول است بر ترجمه وارد می شود، و این مهم باعث گردیده که در سال های اخیر قرآن پژوهان بسیار زیادی اقدام به ترجمه قرآن به همراه شرح و ارائه افزوده بر آن کرده اند ، و به همین دلیل احساس نیاز بیشتری به تطبیق و بررسی جملات و کلمه های افزوده در این ترجمه ها و مقایسه آنها با تفاسیر معتبر و نظرات مفسران مشهور و مورد قبول، می شود.

از این رو در پایان نامه ی حاضر به بررسی افزوده های هفت ترجمه معاصر از این مصحف شریف به زبان فارسی در جزءهای سوم و چهارم قرآن همت گمارده شده است که عبارتند از : ترجمه های « الهی قمشه ای ، خرمشاهی ، صفار زاده ، فولادوند ، گرمارودی ، مشکینی و مکارم » و اساس کار در این پایان نامه تحلیل و بررسی افزوده های مؤثر ارائه شده در این ترجمه ها و مطابقت آنها با تفاسیر و فرهنگ های واژگانی معتبر و استفاده از منابع دست اول و مورد قبول شیعه و سنی و مبنا قرار دادن آن ها برای صحت و درستی افزوده ها می باشد ؛ مهمترین تفاسیر شیعی مورد استفاده در این پایان نامه ، المیزان فی تفسیر القرآن و مجمع البیان و اطیب البیان... می باشد و کتاب تفسیر فی ظلال القرآن و روح المعانی هم از جمله کتابهای تفسیری اهل تسنن می باشند که مورد استفاده قرار گرفته اند .

شیوه کار در این رساله به این صورت است که در کنار نظرات تفسیری مفسران و یا در پایان مطلب مربوط به افزوده ، تحلیل و بررسی نهایی یا به عبارت دیگر نتیجه گیری صورت می گیرد و استناد افزوده بر روایت تفسیری یا لغوی به اثبات می رسد.

کلید واژه : تحلیل و بررسی تطبیقی ، ترجمه قرآن ، ترجمه های معاصر ، جملات افزوده ،

تفاسیر معاصر.

فهرست:

صفحه

۱	پیشگفتار.....
۵	مقدمه.....
۸	تذکرات.....
۹	کلیات ، بیان و تعریف مسأله.....
۹	مسائل و پرسشهای تحقیق.....
۹	فرضیه.....
۱۰	اهداف و ضرورت‌های تحقیق.....
۱۰	فواید علمی و کاربردی.....
۱۰	روش تحقیق.....
۱۱	پیشینه‌ی تاریخی.....
۱۲	مراجع استفاده کننده از پایان نامه.....
۱۳	سیمای سوره بقره.....
۱۳	سوره بقره آیه ۲۵۳.....
۱۵	سوره بقره آیه ۲۵۴.....
۱۵	سوره بقره آیه ۲۵۵.....
۱۸	سوره بقره آیه ۲۵۶.....
۲۰	سوره بقره آیه ۲۵۷.....
۲۰	سوره بقره آیه ۲۵۸.....
۲۲	سوره بقره آیه ۲۵۹.....
۲۵	سوره بقره آیه ۲۶۰.....
۲۷	سوره بقره آیه ۲۶۱.....
۲۸	سوره بقره آیه ۲۶۲.....
۲۹	سوره بقره آیه ۲۶۳.....
۳۱	سوره بقره آیه ۲۶۴.....
۳۳	سوره بقره آیه ۲۶۵.....
۳۴	سوره بقره آیه ۲۶۶.....

۳۵.....	سوره بقره آیه ۲۶۷.....
۳۷.....	سوره بقره آیه ۲۶۸.....
۳۸.....	سوره بقره آیه ۲۶۹.....
۴۰.....	سوره بقره آیه ۲۷۰.....
۴۰.....	سوره بقره آیه ۲۷۱.....
۴۳.....	سوره بقره آیه ۲۷۲.....
۴۴.....	سوره بقره آیه ۲۷۳.....
۴۶.....	سوره بقره آیه ۲۷۴.....
۴۷.....	سوره بقره آیه ۲۷۵.....
۴۸.....	سوره بقره آیه ۲۷۶.....
۴۹.....	سوره بقره آیه ۲۸۲.....
۵۱.....	سوره بقره آیه ۲۸۳.....
۵۳.....	سوره بقره آیه ۲۸۴.....
۵۴.....	سیمای سوره آل عمران.....
۵۴.....	سوره آل عمران آیه ۱.....
۵۵.....	سوره آل عمران آیه ۲.....
۵۶.....	سوره آل عمران آیه ۳.....
۵۷.....	سوره آل عمران آیه ۴.....
۵۹.....	سوره آل عمران آیه ۵.....
۶۰.....	سوره آل عمران آیه ۷.....
۶۲.....	سوره آل عمران آیه ۹.....
۶۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۱.....
۶۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۲.....
۶۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۳.....
۶۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۴.....
۶۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۵.....
۶۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۷.....
۶۸.....	سوره آل عمران آیه ۱۹.....

٦٩.....	سوره آل عمران آیه ٢٠.....
٧١.....	سوره آل عمران آیه ٢٢.....
٧٢.....	سوره آل عمران آیه ٢٣.....
٧٣.....	سوره آل عمران آیه ٢٤.....
٧٤.....	سوره آل عمران آیه ٢٧.....
٧٧.....	سوره آل عمران آیه ٢٨.....
٧٩.....	سوره آل عمران آیه ٢٩.....
٨٠.....	سوره آل عمران آیه ٣٠.....
٨٢.....	سوره آل عمران آیه ٣٣.....
٨٣.....	سوره آل عمران آیه ٣٤.....
٨٣.....	سوره آل عمران آیه ٣٥.....
٨٥.....	سوره آل عمران آیه ٣٦.....
٨٦.....	سوره آل عمران آیه ٣٧.....
٨٧.....	سوره آل عمران آیه ٣٨.....
٨٨.....	سوره آل عمران آیه ٣٩.....
٨٩.....	سوره آل عمران آیه ٤١.....
٩١.....	سوره آل عمران آیه ٤٢.....
٩٣.....	سوره آل عمران آیه ٤٣.....
٩٤.....	سوره آل عمران آیه ٤٥.....
٩٦.....	سوره آل عمران آیه ٤٦.....
٩٨.....	سوره آل عمران آیه ٤٧.....
٩٩.....	سوره آل عمران آیه ٤٨.....
١٠٠.....	سوره آل عمران آیه ٥١.....
١٠١.....	سوره آل عمران آیه ٥٣.....
١٠٣.....	سوره آل عمران آیه ٥٤.....
١٠٤.....	سوره آل عمران آیه ٥٥.....
١٠٥.....	سوره آل عمران آیه ٥٩.....
١٠٧.....	سوره آل عمران آیه ٦٠.....

١٠٧.....	سوره آل عمران آیه ٦١.....
١٠٩.....	سوره آل عمران آیه ٦٢.....
١١٠.....	سوره آل عمران آیه ٦٣.....
١١٠.....	سوره آل عمران آیه ٦٥.....
١١٢.....	سوره آل عمران آیه ٦٦.....
١١٣.....	سوره آل عمران آیه ٦٩.....
١١٤.....	سوره آل عمران آیه ٧٠.....
١١٦.....	سوره آل عمران آیه ٧١.....
١١٧.....	سوره آل عمران آیه ٧٢.....
١١٨.....	سوره آل عمران آیه ٧٣.....
١٢١.....	سوره آل عمران آیه ٧٤.....
١٢١.....	سوره آل عمران آیه ٧٥.....
١٢٢.....	سوره آل عمران آیه ٧٦.....
١٢٤.....	سوره آل عمران آیه ٧٧.....
١٢٥.....	سوره آل عمران آیه ٧٨.....
١٢٧.....	سوره آل عمران آیه ٨٢.....
١٢٨.....	سوره آل عمران آیه ٨٣.....
١٢٨.....	سوره آل عمران آیه ٨٤.....
١٢٩.....	سوره آل عمران آیه ٨٦.....
١٣٠.....	سوره آل عمران آیه ٨٩.....
١٣١.....	سوره آل عمران آیه ٩٠.....
١٣٢.....	سوره آل عمران آیه ٩١.....
١٣٣.....	سوره آل عمران آیه ٩٢.....
١٣٤.....	سوره آل عمران آیه ٩٣.....
١٣٧.....	سوره آل عمران آیه ٩٥.....
١٣٨.....	سوره آل عمران آیه ٩٦.....
١٣٨.....	سوره آل عمران آیه ٩٧.....
١٤٠.....	سوره آل عمران آیه ٩٩.....

۱۴۲.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۰.....
۱۴۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۲.....
۱۴۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۳.....
۱۴۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۴.....
۱۴۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۵.....
۱۴۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۰۹.....
۱۴۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۱۱.....
۱۴۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۱۲.....
۱۴۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۱۷.....
۱۵۱.....	سوره آل عمران آیه ۱۱۸.....
۱۵۲.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۱.....
۱۵۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۲.....
۱۵۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۳.....
۱۵۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۵.....
۱۵۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۷.....
۱۵۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۸.....
۱۵۸.....	سوره آل عمران آیه ۱۲۹.....
۱۵۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۳۵.....
۱۵۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۳۷.....
۱۶۰.....	سوره آل عمران آیه ۱۳۹.....
۱۶۱.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۰.....
۱۶۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۲.....
۱۶۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۳.....
۱۶۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۴.....
۱۶۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۵.....
۱۶۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۴۹.....
۱۷۰.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۰.....
۱۷۰.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۲.....

۱۷۲.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۳.....
۱۷۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۵.....
۱۷۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۸.....
۱۷۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۵۹.....
۱۷۶.....	سوره آل عمران آیه ۱۶۳.....
۱۷۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۶۴.....
۱۷۸.....	سوره آل عمران آیه ۱۶۵.....
۱۷۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۶۶.....
۱۸۰.....	سوره آل عمران آیه ۱۶۸.....
۱۸۱.....	سوره آل عمران آیه ۱۷۰.....
۱۸۲.....	سوره آل عمران آیه ۱۷۲.....
۱۸۴.....	سوره آل عمران آیه ۱۷۳.....
۱۸۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۷۴.....
۱۸۵.....	سوره آل عمران آیه ۱۷۵.....
۱۸۷.....	سوره آل عمران آیه ۱۸۳.....
۱۸۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۸۴.....
۱۸۹.....	سوره آل عمران آیه ۱۸۵.....
۱۹۰.....	سوره آل عمران آیه ۱۸۶.....
۱۹۱.....	سوره آل عمران آیه ۱۹۱.....
۱۹۲.....	سوره آل عمران آیه ۱۹۵.....
۱۹۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۹۶.....
۱۹۳.....	سوره آل عمران آیه ۱۹۹.....
۱۹۴.....	سوره آل عمران آیه ۲۰۰.....
۱۹۶.....	سیمای سوره نساء.....
۱۹۶.....	سوره نساء آیه ۱.....
۱۹۷.....	سوره نساء آیه ۲.....
۱۹۸.....	سوره نساء آیه ۴.....
۲۰۰.....	سوره نساء آیه ۶.....

۲۰۰.....	سوره نساء آیه ۸.....
۲۰۲.....	سوره نساء آیه ۹.....
۲۰۳.....	سوره نساء آیه ۱۰.....
۲۰۴.....	سوره نساء آیه ۱۱.....
۲۰۵.....	سوره نساء آیه ۱۲.....
۲۰۷.....	سوره نساء آیه ۱۳.....
۲۰۸.....	سوره نساء آیه ۱۵.....
۲۰۹.....	سوره نساء آیه ۱۶.....
۲۰۹.....	سوره نساء آیه ۱۸.....
۲۱۱.....	سوره نساء آیه ۱۹.....
۲۱۲.....	سوره نساء آیه ۲۰.....
۲۱۳.....	سوره نساء آیه ۲۲.....
۲۱۴.....	سوره نساء آیه ۲۳.....
۲۱۶.....	نتیجه.....
۲۱۸.....	پیشنهاد.....
۲۱۹.....	فهرست منابع وماخذ.....
۲۲۳.....	چکیده انگلیسی.....
۲۲۵.....	چکیده عربی.....

پیشگفتار

قرآن به عنوان آخرین کتاب آسمانی فرو فرستاده شده بر خاتم پیامبران محمد مصطفی (ص) مجموعه ای است از احکام ، عقاید، عبادت ها ، مسایل اخلاقی ، روابط اجتماعی ، اندرزها و در پاره ای از مواقع در قالب داستان های قرآنی و سرگذشت های پیشینیان خصوصاً پیامبران الهی که در دوره خود الگوهای کاملی را ارائه داده اند . تمامی این آیات گرانباری که در جهت تأمین سعادت مردم نازل شده به زبان عربی بوده و برای فهم غیر عرب زبان ها لازم است ترجمه ای روان و صحیح بر روی آیات صورت بگیرد تا برای درک صحیح و فهم عمیق آن قادر به یافتن راه واقعی سعادت‌مندی دو جهان باشند. و مترجمان هم هر یک بنا به وسع و توان خود اقدام به ترجمه ای مفید برای ره پویان راه سعادت‌مندی و هدایت کرده اند ؛ که در این میدان برخی توانسته اند ترجمه ای بسیار مطلوب ارائه دهند و برخی دیگر هم نتوانسته اند ترجمه قابل فهمی را برای مخاطبان خود داشته باشند و احتمالاً برای قشر خاصی اقدام به ترجمه نموده اند .

به عنوان مثال برخی تنها در ترجمه خود به واژه ها و لغات پرداخته اند و ترجمه ای تحت اللفظی ارائه داده اند ، و یا اینکه در جایگزینی واژه ها از کلمات اصیل فارسی استفاده کرده اند ، که این اقدام آنها هم ، مخاطب آن ها را اقناع نکرده است . و برخی دیگر هم اقدام به ترجمه ای روان کرده اند ، اما به دلایلی چندان مطلوب نمی باشد، از جمله این که پاره ای از آیات به تفسیر و توضیح نیاز دارند و لی به اختصار ترجمه شده اند ، به طوری که خواننده از فهم آیه درمانده می شود و نه تنها مقصود اصلی از آیه را متوجه نمی شود بلکه حتی با ابهامات زیان باری هم مواجه می شود .

در عصر حاضر مترجمان زبر دست و مسلط به ادب عربی و فارسی با احاطه کاملی به منابع علمی بی شمار تفسیری، فقهی ، کلامی ، قصص و امثال ، ترجمه های بسیار ارزشمندی به جامعه اسلامی عرضه داشته اند که همه دارای ارزش والایی هستند و زبان از بیان آن قاصر است و جامعه اسلامی ما مدیون تلاش های علمی این متخصصان قرآن شناس و متعهد است .

در همین ابتدای کار ، باید اذعان شود که اگر ایراد و اشکالات و نقدهایی بر پاره ای از ترجمه ها وارد می شود نه تنها از ارزش علمی این قرآن پژوهان متخصص نمی کاهد ، بلکه رفع اشکالات آن ها می تواند بر مطلوبیت کار آن ها بیافزاید.

لازم به ذکر است که کار مترجم قرآن ، بسیار مشکل است؛ چرا که علاوه بر تسلط مترجم در زمینه های بسیار زیادی ، لازم است از یکسری افاضات ربانی و امدادهای غیبی و عنایات الهی نیز برخوردار شود، و بتواند در مسیر کار ترجمه قرار گیرد و تا پایان کار ترجمه نیز ، نباید هرگز از این

مدار نورانی و فیوضات غیبی محروم گردد. با این حال عده ای از جمله رشید رضا ترجمه قرآن را جایز ندانسته و به مخالفت با آن برخاسته که در ذیل به برخی از دلایل آنان و پاسخ به آن ها می پردازیم :

۱- چون ترجمه حرفی قرآن ممکن نیست (پس هیچ ترجمه ای موافق اصل نمی باشد) و اگر

به صورت حرفی ترجمه نشود پس بر اساس استنباط مترجم بوده و دیگر ترجمه قلمداد نمی شود .
و در جواب باید گفت ادعای ما ترجمه برابر اصل و ۱۰۰٪ همان نمی باشد ؛ و ترجمه آزاد یعنی ترجمه ای که نه حرف به حرف است و نه تفسیری ، در این رابطه امکانپذیر نمی باشد .

۲- ترجمه قرآن اساس دین و قرآن نیست و امکان دارد عده ای ترجمه را اساس بگیرند، که این یک نوع انحراف است .

بدون شک قرآن اساس دین است و معجزه بودن آن بر این امر دلالت دارد . و ترجمه قرآن نص شرعی نیست ؛ پس مستند احکام نمی باشد .

۳- قرآن تقلید در دین را منع کرده و مقلدان را نکوهش کرده چون ترجمه در حقیقت تقلید است پس با فرهنگ قرآنی مخالفت دارد.

منظور قرآن از نکوهش تقلید ، تقلید کورکورانه و تقلید فرهنگ نادرست است ، در حالی که پیروی از مسایل درست و پسندیده بسیار خوب است .

۴- ترجمه قرآن موجب محرومیت از خصوصیات و ویژگی هایی است که خداوند در قرآن مؤمنان را به آن توصیف کرده مثل «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» .
با توجه به ترغیب خداوند بر تدبیر و تفکر در قرآن ، باید گفت هر چیزی که زمینه فهم قرآن را فراهم کند ثواب دارد و ترجمه چنین کاری می کند .

۵- استنباط احکام و اجتهاد از عبارات مترجمین جایز نیست ، زیرا هیچ کس چنین استنباطی را جایز نشمرده است .

استنباط احکام شرعی نه تنها از ترجمه بلکه از ظاهر قرآن هم جایز نمی باشد و فرد متخصصی با توجه به اصل قرآن و در نظر گرفتن استعارات و متشابهات و کنایات و.... می تواند قادر به استنباط احکام باشد.

اما پیشینه تاریخی ترجمه قرآن از صدر اسلام شروع می شود که سلمان فارسی اقدام به ترجمه بخشی از قرآن کرد.^۱

از آنجایی که اسلام دینی جهانی است و باید این کتاب برای تمام جهانیان تبلیغ شود و نشر

---

^۱ - سرخسی ، المبسوط ، شرح الکافی، ج ۱ ص ۱۳۷ ، و شواح اسحاق ، علی ؛ معجم مصنفات القرآن ج ۲ ص ۱۳ ، به نقل از: مجله ترجمان وحی سال هشتم ، شماره اول بهار و تابستان ، شماره ۱۵ ص ۳۴ .

قرآن عربی برای ناآشنایان به زبان عربی عملاً فایده چندانی ندارد، پس باید آن را با ترجمه ای مناسب و قابل فهم ارائه کرد، و از سویی دیگر هیچ ترجمه ای از خطر لغزش در ترجمه ایمن نبوده است، به این ترتیب دانشوران زیادی در طول تاریخ اسلام اقدام به ترجمه قرآن کرده و از روشهای مختلف استفاده نموده اند که با بررسی این شیوه ها و بیان قوت و ضعف آن ها می توان برای مترجمان بعدی راهگشایی ایجاد کرد، دانش ترجمه، قرآن را بالنده و پویا تر کرده است، به این ترتیب توجه به امر ترجمه و تجدید و به روز کردن آن در هر دوره لازم و ضروری است و برای فهم آسان و درک همه فهم آن لازم است از افزوده هایی در ترجمه استفاده کرد که بر اساس تفاسیر معتبر و فرهنگ های لغت و شأن نزول آیات و اصول فقهی و کلامی و ... باشد.

آقای محمد علی رضایی اصفهانی در مقاله ای به عنوان «روش ها و سبک های ترجمه قرآن» ضمن تقسیم بندی ترجمه ها بر اساس وجود اضافات در ترجمه و عدم آن به ترجمه خاص و ترجمه تفسیری؛ در تعریف آن اشاره کرده و آورده است که ترجمه خاص بدون توضیحات در متن یا در حاشیه و بدون اضافات تفسیری است که اهتمام مترجم در این ترجمه فقط ترجمه متن است و از اضافه کردن هر گونه توضیح و تفسیری پرهیز می نماید؛ برخی از ترجمه هایی که از روش کلمه به کلمه و جمله به جمله قرآن استفاده کرده اند تلاش داشته اند این گونه باشند؛ و اما ترجمه تفسیری و خلاصه التفسیر یا ترجمه همراه با اضافات تفسیری به این صورت است که گاهی مترجم برای آنکه ترجمه را برای مخاطبان قابل فهم سازد و آنان را در فضای مطالب قرار دهد ناچار مطالبی را بر متن اصلی می افزاید. مترجمانی که از روش ترجمه آزاد استفاده کرده اند معمولاً از این شیوه بهره جسته اند و توضیحاتی تفسیری را به ترجمه خود افزوده اند.

در ارتباط با تقسیم بندی اول باید گفت کسی نمی تواند پیام واقعی آیات را به این شیوه بیان کند زیرا نتیجه آن ارائه مطالبی پر از ابهام و نارسا در ترجمه می باشد، که مترجم ناگزیر می گردد عملاً پایبندی اش به این سبک را از دست داده و به ارائه یکسری توضیحات در ترجمه اش مبادرت ورزد. اما شیوه دوم همراه با این خطر است که اضافات و توضیحات مترجم به جای کلام خدا جلوه گر شود و ترجمه ای تألیف گونه ظاهر گردد، راه جلوگیری از این خطر آن است که توضیحات تفسیری در پرانتز یا به صورت پاورقی و یا در [قلاب] آورده شود تا با متن اصلی قرآن آمیخته نشود.^۱

اما اینکه، گفته می شود ترجمه بی عیب و نقص و بدون اشتباه و لغزش قرآن مجید میسر نیست پس آیا باید این کار رها شود؟!، باید اذعان داشت که اگر در ترجمه کاملاً صحیح و دقیق و زیبا

^۱ مقاله محمد علی رضایی اصفهانی، روشها و سبک های ترجمه قرآن، مجله ترجمان وحی، شماره ۱۵، سال هشتم، شماره اول بهار و تابستان ۸۳ ص ۵۲-۵۳.

و رسای قرآن نمی توانیم به مطلوب دست یابیم، انتقال مفاهیم و معانی قرآن به زبانی دیگر امکان پذیر می باشد و هدف هم همین است. و اگر قرار بر این باشد که قرآن را بفهمیم (و شکی هم در آن نداریم)، پس باید از آرا و باورهای صاحب نظران، خصوصاً مفسران محقق و درست اندیش بهره ببریم؛ و در اینجاست که بر کسی پوشیده نمی ماند که توضیح و تفسیر و ارائه ی افزوده، با استناد به کتاب های اسباب نزول و مباحث کلامی و اصولی و در لابه لای متن ترجمه ی قرآن به فهم آیات کمک کرده است، و این امری لازم و ضروری می باشد، و در سال های اخیر به خواست خدا و به مدد قرآن پژوهان به ترجمه و تفسیر مطلوب نزدیک تر می شویم و بی تردید هر اندازه در این راه کوشش شود، نتیجه ی کار بهتر می شود و فاصله ما به آنچه مطلوب است کمتر می گردد، و این طرح قرآنی هم نمونه ای از آن فعالیت های بی شمار قرآنی و در خور تقدیر می باشد.